

PROCESUL DE TRANSFORMARE SOCIALISTĂ A AGRICULTURII ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ

de Augustin Țărau

1. Procesul de colectivizare a agriculturii în Uniunea Sovietică

Familia cercetătorilor occidentali din domeniul istoriei contemporane s-a arătat mereu interesată de modalitatea de transpunere în practică a doctrinei comuniste, dincolo de bariera propagandei oficiale furnizate de puterea sovietică ori de literatura părtinitoare lansată pe piață de către confracții marxiști din Vest. De-a lungul timpului, studiile elaborate de reprezentanții celor două tabere au determinat nașterea unei ample arene de confruntare a opiniilor pro- și anticomuniste, fiecare dintre autori încercând să-și susțină, mai mult sau mai puțin argumentat științific, veridicitatea tezelor așternute pe hârtie. Unul dintre aceste episoade s-a consumat în anii '80, pe fondul începutului de dezamorsare a „Războiului rece” instrumentat de liderii celor două uriașe complexe militar-industriale aflate în competiție, Ronald Reagan și Mihail Gorbaciov. Inspirat de predecesorul său, Jürgen Habermas, istoricul Ernst Nolte afirma în 1986 că „stalinismul a fost cu mult mai barbar decât nazismul” și că, prin proporțiile atinse, exterminarea chiaburilor, ordonată de Stalin, poate fi comparată numai cu „soluția finală” propusă de Hitler împotriva evreilor. Critica istoricilor marxiști s-a focalizat asupra raportului de cauzalitate pe care Nolte a încercat să-l stabilească între cele două fenomene ale crimei în masă, pornind de la ipoteza că ascensiunea nazismului s-ar datora „războiului psihologic dezvoltat între Germania și URSS”, criză care s-a detensionat odată cu invadarea Uniunii Sovietice, motivată de führer ca „măsură de apărare a țării împotriva pericolului iudeo-bolșevic”, de unde și concluzia că Auschwitz-ul nu ar fi doar rezultatul antisemitismului cultivat de doctrina național-socialistă, ci mai ales al spaimei resimțite față de comunism de întreaga populație germană¹.

Demonstrația se intersectează în acest punct cu opiniile similare exprimate de istoricul american Robert Conquest, care, chiar dacă nu este de acord cu afirmația că Hitler s-ar fi inspirat din experiența acumulată de Stalin în eliminarea tuturor celor ce ar fi putut pune în pericol Revoluția Bolșevică, așează și el semnul de egalitate între cele două asasinate. Reacțiile n-au întârziat să apară, acestea făcându-se auzite prin vocea cercetătorului marxist Ștefan Merl, care s-a arătat deosebit de iritat de comparațiile formulate de tabăra adversă. „Lichidarea chiaburilor ca și clasă, indică limpede că este vorba despre eliminarea exploatării capitaliste a chiaburilor și nu de lichidarea lor fizică” – spune istoricul german. Cel mai mult l-au deranjat însă dimensiunile pe care autorii amintiți le atribuie genocidului sovietic, pe care le califică exagerate și numai în parte imputabile aparatului coercitiv. Cifra de 6.500.000 de chiaburi masacrați pe timpul colectivizării, din care 3.500.000 în lagărele Siberiei², avansată de „cripto-fascistul” Conquest – apreciază Merl – ar fi fost obținută de

¹ Ștefan Merl, „*Auströpfung“ der Bourgeoisie und der Kulaken in Sowjetrußland?*, Geschichte und Gesellschaft 13, 1987, p. 368

² Robert Conquest, *The Harvest of Sorrow. Soviet Collectivisation and the Terror-Famine*, Oxford University

acesta fără a face critica surselor, pe baza unor informații de mână a doua sau a treia, furnizate de obscuri emigranți ruși, adică pe date neverificate³. Fără a disculpa total sistemul sovietic, cercetătorul marxist este de acord că în perioada ianuarie-aprilie 1930 au fost deportate aproximativ 400.000 de persoane în zonele nordice ale URSS și că până în vară au decedat între 20-40.000 dintre acestea⁴, însă el aruncă răspunderea miilor de vieți curmate exclusiv în sarcina autorităților administrative, care ar fi organizat prost convoaiele de trenuri și ar fi neglijat condițiile de trai și de igienă din coloniile de muncă. „Este greu să-ți închipui de ce ar fi trebuit să ucidă oamenii de care era atâta nevoie pentru a lucra pământul din Siberia și Kazahstan pentru următorii ani – se întreabă el, aducând ca argument intervenția sovietelor locale în externarea copiilor din lagărele unde fuseseră băgați laolaltă cu părinții lor. Nici numărul de 63.000 de chiaburi executați la debutul colectivizării, furnizat chiar de sovietici, nu-l convinge pe Merl, el estimând la 100.000 de persoane cifra totală a celor decedați în prima jumătate a anului 1930, la care adaugă alte 100.000 până la sfârșitul acestuia, și încă 100.000 de posibile victime până la încheierea procesului, evident fără a indica sursa acestor informații ori baza de calcul pe care și-a fundamentat critica⁵.

Mai aproape de adevăr sunt lucrările statistice publicate după 1990 de istorici ruși Zemskov și Dugin, după deschiderea arhivelor secrete ale NKVD și ale Partidului Bolșevic. Conform acestora, în anii de maximă represiune ai colectivizării, 1930-1931, au fost preluate de stat 381.026 de gospodării chiaburești, familiile celor expropriati, însumând 1.803.392 de suflete care au luat calea gulagului. La începutul lui 1931 numărul celor internați a scăzut la 1.317.022, diferența de 486.000 reprezentând – apreciază cercetătorii sovietici – numărul chiaburilor care au reușit să evadeze pe timpul călătoriei către lagăre, completat până la finele anului cu încă 207.010⁶. Istoricul francez Nicolas Werth avansează la 100.000 cifra chiaburilor decedați pe timpul transportului, însă, la fel ca și Merl, culpabilizează structurile administrației publice pentru genocidul produs, aducând în sprijinul afirmațiilor sale raportul întocmit la 20 decembrie 1931 de comandantul lagărului din Novosibirsk. „O mare mortalitate am observat în convoaiele nr. 18 și 23, care veneau din nordul Caucazului, 2.421 persoane din cele 10.086 îmbarcate – consemna ofițerul — situație ce poate fi explicată prin următoarele motive: 1) o gravă neglijență, aproape criminală, la selectarea contingentului de deportați, care conține mulți copii, bătrâni peste 65 de ani și oameni bolnavi; 2) nerespectate directivele despre dreptul deportaților de a-și lua cu sine provizii pentru două luni; 3) lipsa de apă potabilă, care a obligat deportații să bea apă murdară, și astfel mulți au murit de dizenterie și alte epidemii”⁷. Asemenea celorlalți marxiști, Werth neglijează voit rolul deciziei politice în inițierea și gestionarea procesului de deportare a chiaburilor, detașând-o părtinitor de efectele monstruoase pe care le-a generat. Mai mult, el consideră insidioase concluziile enunțate de istoricii celeilalte tabere. „Toți acești morți au fost încadrați la capitolul «crimele lui Stalin» – adaugă el – or acest raport arată doar câteva dintre cauzele deceselor, izvorâte din nerespectarea directivelor partidului și de dezinteresul pentru condițiile sanitare și de locuire din întreaga țară”⁸.

Oricât de încinsă ar fi disputa dintre istoricii occidentali pro- și anticomuniști, dimensiunile crimei sunt zguduitoare. Chiar și așa, suma celor 63.000 de chiaburi împușcați, împreună cu alți 100.000 morți în drum spre gulag, plus 200.000 decedați în lagăre, cât indică ultimele statistici⁹, i se pare analistul francez drept o cantitate neglijabilă

Press, New York, 1986, p. 306

³ Ștefan Merl, *op. cit.*, p. 535

⁴ *Ibidem*, p. 736

⁵ *Ibidem*, p. 377

⁶ J. Arch Getty, Gábor T. Rittersporn, Viktor N. Zemskov, *Victims of the Soviet Penal System in the Pre-war Years. A First Approach on the Basis of Archival Evidence*, in „The American Historical Review”, October 1993, p. 1017-1049

⁷ Nicolas Werth, *Goulag: les vrais chiffres*, dans *L'Histoire* no. 169/September 1993, p. 38-51

⁸ *Ibidem*, p. 44

⁹ Robert Conquest, *op. cit.*, p. 306

în comparație cu „binefacerile” aduse de comunism. „Execuțiile și aceste decese au avut loc în timpul celei mai mari lupte de clasă din câte au fost văzute vreodată în Rusia, o luptă care va transforma radical o țară înapoiată și primitivă – consideră acesta – în această gigantică prefacere 120 milioane de țărani au fost smulși din evul mediu, din analfabetism și obscurantism (...) represiunea împotriva burghezilor și a reacționarilor a fost necesară pentru a face loc colectivizării, fiindcă numai munca colectivă putea face posibilă mecanizarea socialistă și ar fi oferit țăranimii posibilitatea să învețe liber, să ducă o viață îmbelșugată și educată”¹⁰.

Procesul de colectivizare a agriculturii din Uniunea Sovietică a demarat oficial prin publicarea Rezoluției Comitetului Central al PCUS din 17 noiembrie 1929. Până la acel moment, kolhozurile, introduse experimental în agricultura sovietică în 1927, reușiseră să în structurele lor adune abia 445.000 de țărani colectivști, pentru ca numai în primele luni de după declanșarea procesului numărul acestora să se dubleze, ajungând la 1.040.000. „Această rată fără precedent a colectivizării, care a depășit până și cele mai optimiste previziuni, atestă convingerea justă a masselor de mijlocași de a se bucura în practică de colectivizarea agriculturii, și care s-au reunit în această mișcare (...) Turnura decisivă în atitudinea țăranimii sărace și mijlocașe către kolhozuri, semnifică un stadiu istoric nou în construcția socialismului în țara noastră”¹¹ – s-a grăbit să afirme atunci presa sovietică. În spatele propagandei¹², realitatea era însă cu totul alta și nu proba în nici un chip „entuziasmul” țăranimii sărace și mijlocașe atât de elogiât în ziare, pentru că în 1927, când Comitetul Central al Partidului Bolșevic a înființat primele kolhozuri, acțiunea nu a fost angajată de cele două categorii ale țăranimii, ci de corpul activiștilor politici, alcătuit din tineri comsomoliști, veterani ai Armatei Roșii și funcționari din aparatul de stat.

Aceștia s-au străduit din răspuțeri să traducă în viață lozinca lansată de Stalin în programul național agrar, care solicita „creșterea dezlănțuită a fermelor colective”, reușind să atragă un procent de numai 7,5% din țărani în sistemul colectivist, chiar dacă eforturile lor indicau un oarecare trend ascendent al mișcării. Cifrele contau însă prea puțin în economia etapei respective. Important era să se creeze ideologic acea categorie țăărănească în numele căreia bolșevicii să-și poată legitima acțiunile preconizate în viitor împotriva tuturor proprietarilor de terenuri agricole. „Acum chiaburimea va putea fi expropriată de către masele țăranimii sărace și mijlocașe, de cei care vor transpune în viață cu vigoare colectivizarea”¹³ – sublinia Stalin în programul său.

Tot prin directive de politice a fost imprimat și ritmul colectivizării, așa că în curând liderii regionali au început să se întreacă în raportări care mai de care mai umflate cu privire la realizările înregistrate în teritoriile aflate sub ascultarea lor. Așa de pildă, în iunie 1927, prim-secretarul organizației de partid din Caucazul de Nord, Andreev, afirma că în regiunea sa intraseră deja în kolhozuri 11,8% dintre țărani și că în 1929 procentul se va ridica la 22%. Per ansamblu, el prognoza că până la 1 ianuarie 1930 se vor înscrie aproximativ 18,1% din populația rurală, și că o lună mai târziu procentul va sări la 31,7%¹⁴. Raportându-ne

¹⁰ *The collectivization genocide* in „Time”, 18 October 1993, European edition, p. 50

¹¹ Robert H. McNeal, *Resolutions and decisions of the Communist Party of the Soviet Union*. Volume 3, *The Stalin Years. 1929-1953*, University of Toronto Press, Toronto, 1974, p. 23

¹² „Mi-am trăit întreaga viață ca pâlmaș agricol (batrak). Revoluția din Octombrie mi-a dat pământ, dar m-am împrumutat an de an pentru a-l muncii. Am avut un cal prăpădit cu care nu-mi puteam muncii pământul, iar copiii mei erau zdrențăroși și flămânzi. Fără sprijinul autorităților sovietice nu mă puteam gospodări. Cred că nu există o altă cale decât să mă adresez unei stațiuni de tractoare, să predau pământul și să-i dăm drumul” – spunea un țăran chemat să susțină propaganda sovietică. Apud: R. W. Davies, *op. cit.*, p. 160

¹³ I.V. Stalin, *Problems of Agrarian Policy in the U.S.S.R.*, p. 145 și 163

¹⁴ R. W. Davies, *The industrialisation of Soviet Russia. The Soviet Collective Farm, 1929-1930*, vol. II, Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts, 1980, p. 51-54

la un alt exemplu, în octombrie 1929, numărul familiile colectivizate din Ținutul Khoper, Regiunea Volga Liniștită, acoperea infimul procent de 2,2%, pentru ca în iunie anul viitor să ajungă la 55%. O comisie a Uniunii Cooperatiste s-a arătat însă suspicioasă față de „succesele” comunicate, și a pornit o anchetă, condusă de vicepreședintele cooperației, Baranov, care a ajuns să constate o serie de abateri grosolane ale activiștilor de la principiile ce trebuiau să călăuzească acțiunile de lămurire a țăranimii. „Autoritățile locale au adoptat un sistem șoc și a dispus o campanie dură – sublinia acesta – „toata muncă de racolare în colhozuri s-a făcut după sloganul «*Mai mult, mai bine!*», iar directivele ținutului au fost transformate adesea în amenințări de genul «*toți cei care nu intră în colhoz, devin inamicii puterii sovietice*». Autoritățile nu au dus o activitate extensivă în rândul masselor, iar în unele cazuri au făcut promisiuni hazardate că se vor distribui tractoare și alte lucruri. «*Veți primi de toate, înscrieți-vă în colhoz!*» – afirmau ele¹⁵.

Pe de altă parte, fidel propagandei, prim-secretarul Regiunii Voga Liniștită declara în *Pravda* că ritmul accelerat al colectivizării din Ținutul Khoper se datorează „extraordinarului entuziasm” al echipelor plugărești și că numai un procent de 5-10% dintre țărani s-ar fi opus colectivizării, astfel încât, conchidea acesta „o mare mișcare de masă s-a pus sub drapelul muncii de colectivizare”¹⁶. Sub presiunea stafului politic de la Moscova, ritmul acțiunilor s-a întesit atât de mult încât centrul risca să scape controlul asupra procesului¹⁷. Așa au început să se facă auzite opinii contradictorii în aproape toate uniunile cooperatiste, inclusiv în regiunea mai sus amintită. Astfel, după ce cotidianul *Krasnâi Khoper* din 2 noiembrie 1929 raporta cu entuziasm despre succesele detașamentelor plugărești în înființarea kolhozurilor, același ziar revenea mai târziu cu un articol în care atrăgea atenția asupra furiei sub imperiul căreia se desfășoară colectivizarea și asupra metodelor de constrângere utilizate împotriva țăranimii. Un alt material amintea că în multe părți sunt forțați să intre în kolhozuri până și chiaburii, spre a le compromite¹⁸.

Koșior, prim-secretarul organizației de partid din Ucraina, vorbind despre situația colectivizării din republica sa, recunoștea și el că în foarte multe sate colectivizarea a fost „compromisă și creată artificial, că populația nu a participat și că habar n-are despre ea – dar, adăuga el cu prudență – numeroasele aspecte întunecate ale acesteia nu pot bloca imaginea generală a tabloului colectivizării”¹⁹. Toate observațiile critice făcute de diverși fruntași sovietici pe marginea evoluției procesului au pălit însă în fața argumentelor economice invocate de Stalin. În anul 1929, agricultura colectivizată reușise să aducă pe piața internă 2,2 milioane tone de cereale, mai mult decât livraseră chiaburii în ultimii doi ani. Stalin prevedea că, prin menținerea aceluiași vector ascendent, în anul următor ar putea fi direcționate către orașe 6,6 milioane tone de produse cerealiere. Opiniile divergente ar fi fost de prisos într-o eventuală confruntare cu infailibilul verdict rostit de liderul de la Kremlin la Plenara din 17 noiembrie 1929: „Acum suntem în stare să angajăm o ofensivă totală împotriva chiaburilor, să le înfrângem rezistența, să le desființăm clasa și să le înlocuim producția cu producția fermelor colective și de stat ale noastre”²⁰. Preobrajânsky, cel care i-a luat locul lui Troțki, și care până atunci fusese un fervent susținător al ideilor acestuia, devenise peste noapte un entuziast partizan al bătăliei pentru colectivizare. „Masele țăranimii muncitoare au fost exploatate de secole – spunea el – iar acum, după un șir neîntrerupt de bătălii sângeroase, începute încă din Evul Mediu, pentru prima oară în istoria umanității, mișcarea lor puternică are șanse de victorie”²¹.

¹⁵ *Ibidem*, p. 152-153

¹⁶ *Ibidem*, p. 154

¹⁷ Lynne Viola, *The Best Sons of the Fatherland: Workers in the Vanguard of Soviet Collectivisation*, Oxford University Press, New York 1987, p. 91

¹⁸ R. W. Davies, *op. cit.*, p. 155

¹⁹ *Ibidem*, p. 165

²⁰ I.V. Stalin, *Problems of Agrarian Policy in the USSR Leninism*, p. 155

²¹ R. W. Davies, *op. cit.*, p. 274

În spiritul lozinci lansate de Stalin, la aceeași Plenară a fost identificată și veriga slabă a procesului de colectivizare, alcătuită din nimeni altcineva decât din funcționarii administrației de stat, care – în opinia fruntașului Sheboldaev – grevau negativ ritmul acțiunilor de înființare a kolhozurilor. Argumentul adus de vorbitor pentru a-și susține afirmația era întemeiat pe aceleași exagerări comunicate de prim-secretarul Ținutului Khoper, unde, aprecia acesta, numai un procent de 10-12% dintre țărani s-ar fi opus colectivizării. „Partidul nu poate adopta o atitudine de restrângere a acestei mișcări – spunea el – ar fi un punct de vedere politic și economic greșit, ci partidul trebuie să facă tot ce este posibil pentru a se pune în fruntea acestei mișcări și de a o organiza și canaliza. În prezent această mișcare este lăsată pe seama autorităților locale și este în pericol de a fi discreditată”²². După calculele sale, deja 25% din populația rurală a ținutului intrase în kolhozuri, iar pentru viitor, până către sfârșitul anului 1930 sau pe la mijlocul lui 1931 regiune urma să fie complet colectivizată.

Cu toate acestea, Plenara Comitetului Central al PCUS din 5 ianuarie 1930 a dispus corectarea severă a setului de măsuri adoptate anterior, deoarece regiunile Ural, Volga Liniștită și Volga Mijlocie raportaseră o rată prea ridicată a procesului, cuprinsă între 39-53 procente, tendință sesizată și în alte regiuni ai căror conducători își propuseseră să încheie colectivizarea în numai un an, sau numai în câteva luni, prin acțiuni dure²³. Raportându-se la aceste anomalii, un martor al epocii a surprins foarte precis pârgghiile mecanismului care pune în mișcare diabolicul carusel al competiției dintre regiuni²⁴. „Dacă centrul pretinde să fie colectivizate 15% din gospodării, conducerea regiunii va pretinde 25%, cea a ținutului (okrug²⁵) 40%, iar cea a raionului 60%”²⁶ – protesta acesta. Confrunțați cu nemaipomenitul curent radicalist și cu anarhia care însoțeau valul de colectivizări, liderii de la Kremlin au căutat să-și formeze o imagine cât mai completă asupra fenomenului. În acest sens, în prima jumătate a lunii februarie 1930, trei membri importanți ai Biroului Executiv al CC al PCUS, Ordjonikidze, Kaganovici și Yakovlev, au primit sarcina de a se deplasa în mediul rural pentru a culege informații concrete de la fața locului. Aceștia au ajuns la concluzia, deja enunțată la Plenara din noiembrie 1929, că aparatul de stat de la țară nu-și va putea duce la bun sfârșit misiunea tocmai din cauza corpului funcționaresc slab și neexperimentat de care dispunea, și că, în consecință, trebuie introduse măsuri organizatorice extraordinare. În zilele următoare au fost convocate trei adunări naționale pe tematica colectivizării. Astfel, pe 11 februarie au fost supuse discuțiilor problemele din regiunile cu minorități naționale, pe 21 februarie s-au discutat problemele regiunilor cu deficit de cereale, în fine, pe 24 februarie au fost analizate greșelile și excesele care au avut loc pe parcursul colectivizării²⁷.

O primă grijă a conducerii sovietice a fost aceea de a transfera sarcina colectivizării în mâinile unui grup specializat de activiști, care urma să funcționeze sub directă ascultare a unui „comandament unic” supus controlului Comitetului Central al Partidului Bolșevic. Compoziția corpului de activiști era subordonată criteriului apartenenței sociale, motiv pentru care au fost convocați în vederea selecției 70.000 dintre „cei mai experimentați

²² *Ibidem*, p. 161-162

²³ Lynne Viola, *op. cit.*, p. 93-94

²⁴ Un student, care lucra voluntar în 1930 într-un kolhoz, povestea unui grup de studenți americani de origine hindusă, care vizitau Uniunea Sovietică, că frenezia cu care a demarat procesul de colectivizare a fost însoțită de teroarea care a caracterizat procesul de deschiaburire, întreaga pătură avută a satelor fiind expropriată iar o parte deportată. „A fost o nouă etapă a luptei țăranimii sărace cu chiaburimea. De patru secole sărăcimea se afla angajată într-o cruciadă disperată cu aceștia, presărată de revolte și rebeliuni, dar pentru întâia oară forțele legale ale statului se aflau acum de partea ei. Acolo se poartă un război în toată regula, bogătașii vor fi complet înlăturați, asemenea unui inamic pe front, ei fiind inamicii kolhozurilor” – sublinia cu înflăcărare tânărul comsomolist. R. W. Davies, *op. cit.*, p. 173

²⁵ Entitate administrativ-teritorială desființată după 1930. La început au existat în Rusia Sovietică 13 regiuni împărțite în 201 ținuturi, care avea 2.811 raioane și 71.870 de sate – n.n. A.Ț.

²⁶ R. W. Davies, *op. cit.*, p. 218

²⁷ *Ibidem*, p. 205

muncitori din marile întreprinderi”, tineri din Comsomol și cadre din rândul Armatei Roșii. O treime dintre aceștia s-au încadrat baremelor politice impuse de comisiile de examinare și astfel s-a născut temuta «*companie a celor 25.000*» de fanatici ai colectivizării. „Ei vedeau în revoluția lui Stalin victoria finală a socialismului după atâția ani de război, greutăți și privațiuni, ei vedeau în revoluție o soluție de stopare a înapoierii, de stopare a foametei și de îngropare a capitalismului”²⁸ – avea să scrie mai târziu analistul Lynne Viola. În februarie 1930, grupul a fost suplimentat cu 7.200 de membri ai sovietelor orășenești, care satisfăcuseră un stadiu de cel puțin un an în mediul rural. Pe timpul iernii dintre 1929-1930, în toate regiunile au fost organizate conferințe cu o durată de două până la zece zile, la care au fost mobilizați în medie câte 10.000 de țărani, femei colhoznice, săraci și președinți de soviete locale. Numai în Ucraina, în primele săptămâni ale anului 1930 s-au desfășurat 3.977 cursuri scurte pentru adresate unui număr de 275.000 de țărani. În jur de 30.000 de activiști locali au fost instruiți în școlile politice duminicale, contingent completat în primele luni ale anului cu încă 100.000 de soldați instruiți ca tractoriști, specialiști agricoli și operatori de cinema și radio. La fel, s-au petrecut lucrurile și în Ținutul Tambov, unde activiștii au participat conferințe și cursuri scurte organizate la nivelul ținutului și apoi la nivel regional, înainte de a-și începe activitatea propriu-zisă. Aceștia au fost instruiți în legătură cu „metodele lucrului cu masele”, cu misiunea de a-i lămurii de început pe activiștii locali de la țară, apoi pe cei ai sovietelor țăranilor săraci și la urmă pe reprezentanții micilor grupuri mixte de săraci și mijlocași, prin organizarea unor adunări populare în fiecare sat, însă cu excluderea chiaburilor de la aceste întâlniri²⁹.

„Compania celor 25.000” a cunoscut botezul frontului colectivizării la sfârșitul lunii ianuarie 1930. Înainte de a se deplasa spre destinațiile stabilite, activiștilor li s-a inoculat credința că „ei sunt ochii și urechile Comitetului Central” prin intermediul cărora conducerea partidului va putea dezlega mai bine problemele și greutățile ce se vor ivi pe parcursul colectivizării. De asemenea, li s-a sădit în conștiință convingerea că vor avea de înfrânt vechile mentalități țărănești legate de munca individuală a pământului, zvonurile „agitprop-ului chiaburesc”, care vehicula ideea că acei care se înscriu în kolhozuri fac un pact cu diavolul, precum și influența exercitată asupra maselor de preoțimea ortodoxă, care anunța întronarea împărăției lui Antichrist. Pentru reușita acestor obiective, activiștii au fost investiți cu puteri sporite, inclusiv cu posibilitatea de a opera epurări atât în rândurile aparatului local de stat, cât și în structurile locale de partid³⁰. Partea bună a lucrurilor, în ce privește cercetarea istorică a procesului de colectivizare, constă în bogăția materialului documentar elaborat de acești activiști, corespondența cu organele lor ierarhice fiind o sarcină obligatorie.

Pe plan economic, Stalin a anticipat că, din moment ce kolhozurile reușiseră să cunoască o creștere a aportului de cereale pe piața internă de la 4,5% la 12,9% în perioada 1927-1929, în cel dintâi cincinal (1927-1932) acesta va ajunge la cel puțin 15,5%, în condițiile în care un procent de minimum 10% din gospodăriile țărănești vor fi colectivizate până în 1932³¹. Realitatea era însă departe de optimismul prognozelor lui Stalin. Situația alimentară din orașe o luase razna. Între anii 1928 și 1929 a fost raționalizată pâinea, apoi zahărul, ceaiul și carnea, în vreme ce prețurile produselor agricole au sărit cu 25,9%, iar costul vieții, per ansamblu, a crescut cu 289%³². Statistic, „succesul” reputat în bălălia pentru colectivizare este ilustrat de scăderea producției agricole la principalii indicatori de plan:

²⁸ Lynne Viola, *op. cit.*, p. 211

²⁹ R. W. Davies, *op. cit.*, p. 206-207

³⁰ Lynne Viola, *op. cit.*, p. 154

³¹ I. V. Stalin, *Problems of ...*, p. 163

³² R. W. Davies, *op. cit.*, p. 47

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
grâu ³³	73,3	71,1	83,5	69,5	69,6	68,4	67,6	75,0
vite ³⁴	70,5	67,1	52,5	47,9	40,7	38,4	42,4	49,3
porci	26,0	20,4	13,6	14,4	11,6	12,1	17,4	22,6
oi	146,7	147,0	108,8	77,7	52,1	50,2	51,9	61,1

Dincolo de cifre, revelatoare pentru descrierea evoluției dezastruoase a sistemului colectivizat sunt constatările făcute în 1932 de fruntașul sovietic Feigin în kolhozurile înființate în raioanele Siberiei de Vest, transmise printr-o scrisoare superiorului său din Comitetul Central al PCUS, Ordjonikidze, pe atunci unul dintre principalii responsabili ai procesului de colectivizare³⁵. „Am fost pe la diferite kolhozuri neproductive sau aproape

³³ Cifre reprezentând milioane de tone – n.n. A.Ț.

³⁴ Cifre reprezentând milioane de capete – n.n. A.Ț.

³⁵ „Dragă Serghei [Ordjonikidze], îți scriu acum de la Novosibirsk. Am trecut pe la mai multe gospodării colective și consider necesar să te informez asupra unor stări de lucruri. Am fost pe la diferite kolhozuri neproductive sau aproape neproductive, dar peste tot am întâlnit aceeași situație, o acută criză a semințelor, foamete și o scădere dramatică a șeptelului. În toate kolhozurile vizitate am încercat să aflu cam cu cât a scăzut șeptelul în comparație cu anii 1927-1928. De pildă, în kolhozul Ziuzia sunt astăzi 507 vaci de lapte, față de 2.000 câte erau în '28, în kolhozul Ust'-Tandovskii sunt acum 203 capete, vacile kolhozului împreună cu cele ale țăranilor, dar cândva erau peste 600, kolhozul Kruglo-Ozernyi are în prezent 418 vite de carne și kolhoznicii mai au 50, iar pe vremuri existau 1.800, în kolhozul Goldoba, gospodăria colectivă și țăranii individuali au împreună 275 de vite, față de cele peste 1.000 din 1929. Acest kolhoz mai are și 350 de oi, dar în 1929 existau în sat 1500. Cam același dezechilibru am întâlnit și în kolhozurile Ol'gino și Novo-Spasski.

Raionul pe care l-am vizitat, Barabinskii, este cunoscut pentru exportul de unt, dar și aici, scăderea șeptelului nu este cu nimic mai mică în această perioadă ca în restul raioanelor din Siberia de Vest. Astea sunt lucrurile pe care eu însumi le-am constatat. Pornind de la această situație, eu consider că datele ultimului recensământ general au denaturat total «Gosplanul» față de ceea ce este în realitate. Situația șeptelului de la kolhozuri este cu atât mai dramatică, cu cât, din lipsă de nutreț, producția de lapte se obține anevoie, ajungând doar până la 1-2 sau 3 litri pe zi, față de 5-7 litri cât este normal pentru această regiune, după cum spun kolhoznicii și particularii. Dotare slabă a sectoarelor zootehnice ale kolhozurilor nu poate fi criticată, după cum nu pot fi criticate nici neajunsurile muncii și cele legate de organizare, deoarece, cinstit vorbind, organizarea muncii nu e rea în kolhozurile pe care le-am vizitat, ceea ce nu înseamnă că nu este loc de mai bine, dar oricum este incomparabil mai rea decât în fermele de stat ale raionului (sovhoz), specializate pe producția de unt.

Este evident că dacă șeptelul kolhozurilor ar avea nutreț suficient în fiecare an, am putea spori lesne producția, dar dacă situația acestor kolhozuri și sovhozuri nu se schimbă, atunci nu vom fi în stare să mai asigurăm necesarul de carne și unt al țării în următorii 2-3 ani, de aceea eu cred că este necesar acum, când sectorul socialist la sate se întărește, să grăbim creșterea șeptelului în gospodăriile proprii ale kolhoznicilor și în cele ale particularilor. Pe de altă parte, Rezoluția Comitetului Central amenință că va fi colectivizată până și ultima vită, ceea ce nu mi se pare a fi cea mai potrivită măsură, pentru că ar conduce peste tot la restrângerea și apoi la dispariția șeptelului kolhoznicilor. Acest șeptel ar fi alcătuit din ultimele vite și ultimele oi ale lor, pentru că de îndată ce kolhoznicii și particularii își vor vedea șeptelul restrângându-se, își vor sacrifica și restul animalelor rămase. Așa reiese, din situația satelor pe care le-am vizitat, unde mai puțin de 20-30% dintre kolhoznici mai au în bățatură doar câte o vită sau câteva oi, iar de obicei, și ei, nu numai țăranii particulari, nu urmăresc să-și sporească șeptelul, ci caută să scape de animale ori să le sacrifice. În opinia mea, dacă această stare de lucruri continuă, criza de carne va fi mai mare decât cea din anul anterior.

Regionala Partidului Muncitoresc crede cu fermitate că producțiile sovhozurilor și kolhozurilor vor fi apte să acopere nevoile naționale în acest an, dar în mod sigur că șeptelul din proprietatea privată a kolhoznicilor va dispărea. Eu cred că noi ar trebui să întreprindem toate măsurile pentru a spori șeptelul aflat în proprietatea kolhoznicilor, fiindcă nu avem altă cale să oprim această de scădere a producției.

A doua grijă este campania de însămânțări. Situația este asemănătoare și aici, nu există destulă sămânță în kolhozuri, și nu se întrevide nici o cale pentru realizarea cifrelor de plan la producția de grâu, decât dacă vom ținti probabil la 15-20 procente din plan. În afară de asta, caii sunt cu totul vlăguși, un important număr au și murit, și în plus, populația nu mai are provizii. Iar dacă la primăvară plantele vor răsări totuși, în condițiile astea limitate, și dacă includem aici și cota distribuită kolhoznicilor conform dreptului organizației, nu știu cum vom putea ajunge la nivelul producției din 1932, mai mult, riscăm să nu atingem producția anului trecut și nici pe cea din 1930.

Cum putem noi depăși neajunsurile? Iată situația kolhozurilor: toate au primit câte un plan de însămânțări, dar trebuie punctat faptul că pentru o serie de parcele s-au trimis subvenții de la stat, în afara planului, ceea ce înseamnă că unele kolhozuri au destulă, sau aproape destulă, sămânță (incluzând aici și subvențiile de la stat), iar altele aproape nu au deloc sămânță. În felul acesta semănatul nu va atinge cifrelor din plan, fiindcă un grup de kolhozuri va semăna tot pământul, iar un alt grup va semăna mai puțin, și ne vom pomeni cu o largă

neproductive, dar peste tot am întâlnit aceeași situație, o acută criză a semințelor, foamete și o scădere dramatică a șeptelului – îmi începea acesta relatarea – în toate kolhozurile vizitate am încercat să aflu cam cu cât a scăzut șeptelul în comparație cu anii 1927-1928. De pildă, în kolhozul Ziuzia sunt astăzi 507 vaci de lapte, față de 2.000 câte erau în '28, în kolhozul Ust' Tandovskii sunt acum 203 capete, vacile kolhozului împreună cu cele ale țăranilor, dar cândva erau peste 600, kolhozul Kruglo-Ozernyi are în prezent 418 vite de carne și kolhoznicii mai au 50, iar pe vremuri existau 1.800, în kolhozul Goldoba, gospodăria colectivă și țăranii individuali au împreună 275 de vite, față de cele peste 1.000 din 1929. Acest kolhoz mai are și 350 de oi, dar în 1929 existau în sat 1.500. Cam același dezechilibru am întâlnit și în kolhozurile Ol'gino și Novo-Spasski (...) Situația șeptelului de la kolhozuri este cu atât mai dramatică, cu cât, din lipsă de nutreț, producția de lapte se

neîndeplinire a planului de însămânțări. Cum s-a ajuns la acești indicatori de plan? Culmea este că, în aceste circumstanțe, vom culege la kolhozurile din primul grup o recoltă insignifiantă față de cât am semănat, și nu numai la semănăturile de toamnă, căci dacă planul va fi urmat orbește și liniar, după cum a fost el trasat, nu vom avea nici un spor în plus față de ce vom semăna, cum s-a întâmplat și anul trecut. Dacă urmărim mersul semănăturilor de toamnă a celui de al doilea grup de kolhozuri, după eficiența anului trecut, se poate dovedi că vor rămâne fără de sămânță.

Ca atare, pentru reabilitarea acestei situații este necesar să fie modificat planul existent, însă nimeni nu vrea să facă acest lucru, cu toate că toți înțeleg perfect că este imperativ să se revizuiască. Situația pe care eu am întâlnit-o în kolhozurile vizitate anul trecut a fost aceea că 30% dintre parcele au fost însămânțate prea târziu de către kolhoznici, pur și simplu pentru a nu fi în afara planului, acesta fiind unul dintre motivele nerealizării lui, iar pe de altă parte, pământurile cunoscute pentru producția lor slabă, au fost o cea de a doua cauză. În acest an, episodul se va repeta dacă instrucțiunile venite de la Comitetul Central nu vor fi potrivite – într-o vreme de acută criză de semințe, o mare cantitate de sămânță va fi risipită în pământurile neroditoare, semănăturile nu vor încolți niciodată atâta vreme cât pământul este deja uscat, ceea ce se întâmplă când se seamănă prea târziu, după cum au pățit cu semănăturile de toamnă kolhozurile din al doilea grup. Asemenea condiții garantează proste recolte, iar în unele locuri compromiterea completă a recoltei, și asta numai fiindcă planul primit s-a bazat pe previziunile semănăturilor de primăvară, constituite dintr-o mulțime de posibili indicatori favorabili de calitate, fără a lua în seamă însă și recolta mică obținută în condițiile nefavorabile.

Și așa am ajuns la o a doua concluzie, că dacă Comitetul Central ar ordona tuturor organizațiilor regionale – posibil în curând, când a mai rămas puțin timp până la semănăturile de primăvară – în funcție de condițiile fiecărui raion și kolhoz, atunci planul ar putea fi modificat în direcția obținerii celor mai bune rezultate. Pentru aceasta este necesar să se transmită o revizuire a punctelor de vedere: 1) semănarea fără excepție a tuturor terenurilor pregătite; 2) redistribuirea semințelor către kolhozuri în timpul rămas până la data începerii semănăturilor, termen care mai poate fi prelungit cu 15 zile, iar în unele cu mai mult de 17 zile; 3) în fine, aceste îmbunătățiri ar putea fi stipulate pentru anul 1933. Respectând aceste criterii, am putea obține, beneficiind și de condiții favorabile de climă, mari recolte și implicit aceeași producție de pâine, dar nu ca cea din 1930, în ciuda seminței puține. Dar în continuare eu cred că, în realitate, semănăturile sunt în declin, pentru că anul trecut și în celălalt an toate agențiile agricole și organizațiile de partid și-au fixat nebunește indicatorii de plan, campania de însămânțări s-a prelungit, s-au semănat terenuri nefertile, și nu numai cele care se pretau și care în timp și-au dovedit productivitatea. Dacă pe parcurs vom continua să mai ascundem acest neregulă cu indicatorii de plan, și nu vom trece în revistă punct de punct realizările, contabilizând pierderile de sămânță, atunci nu vom obține rezultatul dorit.

Al treilea subiect – atitudinea țăranilor. Atitudinea lor este deosebit de negativă, datorită foametei și a faptului că și-au pierdut și ultimele vaci prin sistemul contractelor, ceea ce a făcut ca kolhoznicii să nu mai aibă nici pâine și nici lapte. Am văzut astea cu ochii mei și nu exagerez. Oamenii sunt nehrăniți, trăiesc numai cu înlocuitori de alimente, sunt slăbiți, și după cum era de așteptat în aceste condiții, sunt ostili și mâniași. N-am mai văzut o astfel de atitudine prin sate, din cauza foametei și a pierderii ultimelor vaci sau oi, de multă vreme. Vă voi spune mai multe despre acestea când ne vom întâlni. De îndată ce voi sosi la Moscova, voi încerca să mă văd cu Stalin și să-l informez, sau dacă nu va avea timp, îi voi scrie o scrisoare.

Mi se pare că mi-ai mai spus în 1926-27 (în Morozovka), când opoziția declanșase un atac destul de furios în Comitetul Central, că Stalin întrezărește mai departe decât toți dintre noi. Este indubitabil așa, și așa a fost și de-a lungul perioadei de după 1923, în special după introducerea planului cincinal. Dar nu e în ordine pentru el să vegheze peste toți și peste toate, nu e posibil, de aceea îi voi relata cu maximă obiectivitate, căci informațiile mele sunt bazate pe realitate. Voi încerca asta cum ajung la Moscova, și îi voi povesti ceea ce am văzut cu proprii mei ochi. Poate că am tras concluzii greșite, dar m-am încredințat eu însumi din situații faprice, și mi se pare că este absolut imperativ ca Stalin să se ocupe de această treabă. Este un argument la fel de trainic ca toate argumentele social-democraților germani din vremea lui Marx, care spuneau: «cunosc starea de fapt, dar lasă-l pe tătuțu Marx să tragă concluziile». Nu mai am nimic nou să-ți spun în afara celor deja relatate, dar nu îi voi parafraza pe social-democrații germani spunând «lasă-l pe tătuțu Stalin să tragă concluziile, ci îi voi descrie starea de lucruri așa cum este ea». Să ai grijă de tine Feigin". Library of Congress Soviet Archives Exhibit, Letter from Feigin, on the situation of farmskolkhozes livestock in the Novosibirsk region 1932, p. 1-3

obține anevoie, ajungând doar până la 1-2 sau 3 litri pe zi, față de 5-7 litri cât este normal pentru această regiune, după cum spun kolhoznicii și particularii (...) Pe de altă parte, Rezoluția Comitetului Central amenință că va fi colectivizată până și ultima vită, ceea ce nu mi se pare a fi cea mai potrivită măsură, pentru că ar conduce peste tot la restrângerea și apoi la dispariția șeptelului kolhoznicilor. Acest șeptel ar fi alcătuit din ultimele vite și ultimele oi ale lor, pentru că de îndată ce kolhoznicii și particularii își vor vedea șeptelul restrângându-se, își vor sacrifica și restul animalelor rămase. Așa reiese, din situația satelor pe care le-am vizitat, unde mai puțin de 20-30% dintre kolhoznici mai au în bățatură doar câte o vită sau câteva oi, iar de obicei, și ei, nu numai țăranii particulari, nu urmăresc să-și sporească șeptelul, ci caută să scape de animale ori să le sacrifice³⁶.

Lucrurile nu stăteau mai bine nici la producția cerealieră. „Situația este asemănătoare și aici, nu există destulă sămânță în kolhozuri, și nu se întrevide nici o cale pentru realizarea cifrelor de plan la producția de grâu, decât dacă vom ținti probabil la 15-20 procente din plan – adăuga Feigin – în afară de asta, caii sunt cu totul vlăguți, un important număr au și murit, și în plus, populația nu mai are provizii, iar dacă la primăvară plantele vor răsări totuși, în condițiile astea precare, și dacă includem aici și cota distribuită kolhoznicilor conform dreptului cooperatist, nu știu cum vom putea ajunge la nivelul producției din 1932, mai mult, riscăm să nu atingem producția anului trecut și nici pe cea din 1930³⁷. În sfârșit, o importantă constatare a frunzașului sovietic făcea referire la starea de spirit a țăranimii din zonele vizitate. „Atitudinea lor este deosebit de negativă, datorită foametei și a faptului că și-au pierdut și ultimele vaci prin sistemul contractelor, ceea ce a făcut ca kolhoznici să nu mai aibă nici pâine și nici lapte. Am văzut astea cu ochii mei și nu exagerez. Oamenii sunt nehrăniți, trăiesc numai cu înlocuitori de alimente, sunt slăbiți, și după cum era de așteptat în aceste condiții, sunt ostili și mânioși. N-am mai văzut o astfel de atitudine prin sate, din cauza foametei și a pierderii ultimelor vaci sau oi, de multă vreme”³⁸ – încheia acesta.

Falimentul rețelei kolhoznice era evident, însă această realitate nu a făcut altceva decât să întărească și mai mult ura conducerii sovietelor împotriva țăranilor din sectorul particular, în special împotriva chiaburilor, transformați peste noapte de propaganda comunistă în „dușmani de moarte ai poporului”. Alături de teroarea care a însoțit neabătut procesul de colectivizare, acum își făcea apariția și foametea, însă nu una determinată de capriciile naturii, ci dirijată de Partidul Bolșevic, izvorâtă din ambiția lui Stalin de a servi o lecție exemplară tuturor acelor care s-ar mai fi opus înființării gospodăriilor colective în satele lor. Măsura înfometării populației rurale a fost adoptată pentru prima dată în Ucraina, pe data de 6 decembrie 1932, când înfuriat de rezultatele slabe înregistrate la indicatorii planului de colectare a cotelor obligatorii de cereale, Stalin a ordonat mai marilor republicii, Vlas Ciubăr și S. Koșior³⁹, să instituie mai întâi blocada totală asupra livrărilor de alimente în 12 comune, condamnând practic la moarte întreaga populație a acestora⁴⁰. Un al doilea scop, urmărit prin această măsură de liderul de la Kremlin, a

³⁶ *Ibidem*, p. 1

³⁷ *Ibidem*, p. 2

³⁸ *Ibidem*

³⁹ Stanislav Vikentyevich Kosior, născut în 1889, membru de partid din 1907, cunoscut pentru poziția ocupată ca prim-secretar al Partidului Comunist din Ucraina între anii 1928-1938. În ianuarie 1938 a fost numit deputat în Consiliul Unional al Comisariatelor Poporului și membru al Comisiei de Partid a Controlului Sovietelor. Este executat în 1939 din ordinul lui Stalin. Nikita Sergeyevich Khrushchev, *Special Report to the 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union. Closed session, February 24-25, 1956*

⁴⁰ „Văzând rușinosul faliment al colectărilor de grâu în cele mai îndepărtate regiuni ale Ucrainei, Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central face apel la structura comitetelor executive și la cele ale partidului din raioane să distrugă sabotarea colectărilor de grâu, care au fost organizate de chiaburi și de elementele con-

fost acela de a lichida definitiv manifestările naționaliste și autonomiste cultivate de cea mai mare parte a ucrainenilor, sătui de suzeranitatea Moscovei. În acest sens, foametea a fost secondată și de un devastator program de epurare a „intelighenției” ucrainiene și a rândurilor Partidului Comunist Ucrainean, soldate cu distrugerea rezistenței la colectivizare a țăranimii și traumatizarea psihologică a întregului sector politic și social⁴¹.

Neîndoielnic, recolta slabă din anul 1932 poate fi atribuită în mare măsură și apatiei și descurajării țăranimii, supuse în timp repetatelor rechiziții și inechitabilelor prețuri fixate de stat, măsuri motivate de putere ca fiind necesare acumulării capitalului reclamat de grandioasele planuri de industrializare, și inițiate pe seama estorcării țăranimii cu mult mai mult decât putea oferi statul în compensație. Acapararea grâului și a altor produse alimentare de către autorități au transformat în curând sistemul colectivizat într-unul nepopular și ticălos, în vreme ce activiștii au perceput defetismul țăranilor ca pe o dovadă de sabotaj și de contra-revoluție, hotărând să lase foametea să-și urmeze cursul. O oarecare ușurare au cunoscut doar cei înscriși în kolhozuri, în schimb, țăranii particulari au fost lăsați în voia sorții, rata înaltă a mortalității lor servind apoi ca un argument forte în favoarea colectivizării⁴².

Asemenea disputei generale care s-a dezvoltat pe marginea preaslăvirii sau a discreditării sistemului comunist, și privința negării sau acceptării adevărului despre genocidul ucrainian s-au conturat două curente istorice. În prima categorie s-ar încadra cei care admit că Uniunea Sovietică s-a confruntat cu o criză alimentară în perioada respectivă, însă nu cu o foamete, iar în cea de a doua, destul de numeroasă, istoricii și jurnaliștii care aduc dovezi despre un cataclism demografic. Guvernul URSS n-a recunoscut niciodată foametea⁴³, iar istoriografia sovietică va face referiri sporadice la foamete folosind eufemistica

trarevoluționare, să lichideze rezistența unor comuniști din mediul rural, care de fapt se află în fruntea acestor sabotaje, să elimine pasivitatea și toleranța față de sabotori, incompatibile cu calitatea de membru de partid și să asigure cu maximă urgență îndeplinirea planului de colectare a grâului. Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central hotărăște:

Să înscrie pe lista neagră următoarele sate vinovate de subminarea planului de colectare a grâului și pentru sabotaje dușmănoase organizate de chiaburi și elementele contrarevoluționare: un sat al comunei Verbka din Raionul Pavlograd, Regiunea Dnepropetrovsk, cinci sate ale comunei Sviatotroitskoe din Raionul Troitsk, Regiunea Odessa, șase sate ale comunei Peski din Raionul Bashtan, Regiunea Odessa. Următoarele măsuri vor fi respectate întocmai în aceste sate:

1. încetarea imediată a aprovizionării cu bunuri, suspendarea completă a comerțului cooperatist și de stat în sate, și retragerea tuturor bunurilor de consum din magazinele cooperatiste și de stat;

2. interzicerea totală a oricărei forme de comerț prin gospodăria agricolă colectivă, atât pentru membrii colectivității, cât și pentru țăranii particulari;

3. încetarea oricărui fel de împrumut sau cereri de plăți anticipate de creditare și orice alte obligații financiare;

4. anchetarea și epurarea oricărui fel de elemente străine sau ostile din gospodăriile colective și instituțiile de stat, care vor fi înlăturate de organizațiile muncitorești și de inspectoratele țărești;

5. anchetarea și epurarea, prin demascarea elementelor contrarevoluționare și a organizatorilor acțiunilor de sabotare a planului de colectare a grâului din gospodăriile colective.

Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central face apel la toți țăranii colectivști sau particulari cinstiți și fideli Sovietelor să-și reunească eforturile pentru o luptă nemiloasă împotriva chiaburilor și a acoliților lor, după cum urmează: demascând în satele lor acțiunile de sabotare a planului de colectare a grâului de către chiaburi; predând cu cinste și înțelegere cotele obligatorii de grâu către autoritățile Sovietelor; întărind gospodăriile colective.

Președintele Consiliului Comisarilor Poporului al Republicii Sovietice Socialiste al Ucrainei – V[las] Ciubăr; Secretarul Comitetului Central al Partidului Comunist (Bolșevic) al Ucrainei – S. Koșior. 6 decembrie 1932”. Library of Congress Soviet Archives Exhibit, Addendum to the minutes of Politburo [meeting] No. 93/6 December 1932 – „Resolution of the Council of Peoples Commissars of the Ukrainian Soviet Socialist Republic and of the Central Committee of Communist Party (Bolshevik) of Ukraine on blacklisting villages that maliciously sabotage the collection of grain”, p. 1-2

⁴¹ Library of Congress Soviet Archives Exhibit, *Ukrainian Famine*, p. 1

⁴² William Henry Chamberlin, *The great famine in Ukraine 1932-33*, published in *The Ukrainian Weekly*, no. 12, March 20, 1983, Vol. LI, p. 15

⁴³ Marea Enciclopedie Sovietică (*Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya*) editată la Moscova în 1952, alocă o pagină fenomenului foametei (vol. II, p. 625) în care afirmă că nu au fost elaborate studii dedicate în mod special „dificultăților alimentare” din perioada respectivă. Apud: Dana Dalrymple, *The great famine in Ukraine 1932-*

expresie „o severă scădere a producției alimentare” cauzată de „incorecta planificare a campaniei de colectare a cotelor de grâu”⁴⁴, cu o singură excepție, și aceea surprinsă într-o operă literară⁴⁵. Dezastrul uman petrecut la începutul anilor '30 este socotit și astăzi drept o ficțiune, exceptându-l pe Ivan Stadniuk, gratulat cu „*Premiul Lenin*” pentru falsul portret pozitiv întocmit lui Stalin, care și-a permis în 1962 să publice nuvela „*Oamenii nu sunt îngeri*”, închinată foametei. Localizată în plasa Vinnâștia, lângă fosta frontieră sovieto-polonă, povestea tratată în această lucrare conține o singură și emblematică descriere a evenimentului: „Primii care au murit de foame au fost bărbații, apoi copiii iar la urmă femeile, dar înainte de a muri, oamenii adesea își pierdeau mințile și încetau să mai fie ființe umane”⁴⁶.

Martorii occidentali prezenți în acei ani în URSS se împart la rândul lor în două grupuri, primul alcătuit din cei care, dintr-un motiv sau altul, spun că n-au văzut foametea, iar al doilea, din cei care au văzut-o, dar n-au scris despre ea. În prima tabără pot fi localizații marxiștii care nu vor să admită culpa guvernului sovietic, și cei care au făcut vizite de tip „potemkinian” în Uniunea Sovietică. Așa de pildă, socialiștii, cum au fost Beatrice și Sidney Webb, au sesizat doar scăderi ale stocurilor de alimente, nicidecum foamete, în vreme ce alții, ca M. Herriot, fostul premier francez, și Sir John Maynard, au văzut numai ceea ce rușii au dorit să le arate⁴⁷. Cei din al doilea grup, din care face parte și Walter Duranty de la New York Times, la fel ca alți jurnaliști, dețineau informații despre foamete, însă nu le-au dat publicității datorită interdicției impuse de guvernul american. O astfel de atitudine a creat liderilor sovietici posibilitatea de a ascunde opiniei mondiale criminalele lor decizii, până în momentul în care corespondentul la Moscova al jurnalului „*Christian Science Monitor*”, William Henry Chamberlin, a luat atitudine la întoarcerea sa în SUA, atrăgând atenția „tuturor celor care au trecut prin Rusia anului 1933, și au avut ochi să vadă și urechi să audă, că istoricitatea foametei nu-i o simplă chestiune deschisă”⁴⁸. Intervenția sa a avut efect și asupra altor foști corespondenți de presă la Moscova, ca Eugene Lyons de la „*United Press*”, care s-a grăbit să afirme că „în Rusia problema n-a trezit dispute, deoarece foametea era un subiect firesc, despre care ziariștii discutau ocazional fie la hotel, fie la reședințele lor”⁴⁹, stare de lucruri confirmată apoi de transfugul Victor Kravșenko, fost funcționar politic, care confirma faptul că „tema foametei era îndeobște cunoscută”⁵⁰, și de oficialul american Whiting Williams, cel care în vara lui 1933 străbătuse Uniunea Sovietică în lung și lat pentru a culege informații cu privire la cifra victimelor⁵¹.

„În acest an, colectivizării au trecut printr-o bună școală. Pentru unii această a fost o școală deosebit de dureroasă” – cu aceste cuvinte caracteriza președintele Kalinin foametea care lovise Ucraina și Caucazul de Nord, într-un interviu acordat în vara anului 1933 ziaristul american William Henry Chamberlin⁵². Jurnalistul a primit apoi „permisiunea”

33. Documented view, published in *The Ukrainian Weekly*, no. 12, March 20, 1983, Vol. LI, p. 30

44 Excepția este furnizată de articolul publicat de Izvestiya pe marginea procesului politic intentat unor membri ai Comisariatului Agriculturii, acuzați în primăvara anului 1933 că „au abuzat de autoritatea cu care au fost investiți pentru a dezlanțui foametea în țară”. *Izvestiya*, March 12, 1933, p. 2. Apud: Merle Fainsod, *How Russia is Ruled*, Harvard University Press, Cambridge, 1957, p. 364

45 Ivan Stadnyuk, *Liudi ne angely*, in *Neva*, no. 12/ 1962, Moscow, pp.113-114

46 James E. Mace, *The famine: Stalin imposes a „final solution”*, published in *The Ukrainian Weekly*, no. 25, June 17, 1984, Vol. LII, p. 18

47 Beatrice and Sidney Webb, *Soviet Communism: A New Civilization*, Vol. I, Scribners, New York, 1936, p. 258-272

48 William Henry Chamberlin, *Soviet Taboos*, in *Foreign Affairs*, April 1935, p. 432

49 Eugene Lyons, *Assignment in Utopia*, Harcourt Brace, New York, 1937, p. 574

50 Victor Kravchenko, *I Chose Freedom*, in *Scribners*, New York, 1946, p. 111

51 Whiting Williams, *My Journey Through Famine-Stricken Russia!*, in *Answers*, February 24, London, 1934, p. 28

52 William Henry Chamberlin a fost corespondent de presă la Moscova, timp de zece ani, pentru jurnalul *Christian Science Monitor*'s. În 1934 a fost însărcinat să se ocupe de departamentul Orientului Îndepărtat al Uniunii Sovietice, ocazie cu care a cules informații despre *Marea Foamete din Ucraina*, publicate pentru prima dată pe 29 mai 1934 în ziarul la care era angajat, iar mai târziu grupate în volumele *Rusia în Epoca Fierului* și

de a se deplasa în satul Juke, din raionul Poltava, spre a se convinge la fața locului despre inexistența foametei. Aici însă scenariul elaborat de activiștii de la Moscova a ieșit din tipare, dezvelind zguduitorul realitate a satelor ucrainiene. „După mai multă vreme în care m-au condus pe la casele alese de ei pentru a le vizita, am ajuns invariabil și la sediul comitetului local al «udarnicilor», împodobit cu portrete ale lui Lenin, Stalin și Kalinin, și completate cu citate din lucrările lor – relatează oaspetele american – când, pe neașteptate, însoțitorii au ieșit și m-au condus la o casă, o colibă tipic ucraineană, cu acoperiș de stuf, cu vatră de lut, cu o bancă lipită de perete și cu un cuptor, în care piesa de mobilier cea mai valoroasă era un pat rahitic. Singurul locatar era o fată de 15 ani, ghemuită pe bancă. Ea mi-a răspuns celor câteva întrebări cu o voce stinsă și nedeșlășită: «Unde ție mama? – A murit de foame iarna trecută; Mai ai frați sau surori? – Am avut patru, au murit cu toții și ei; Când? – În iarna și primăvara trecută; Dar tatăl tău? – Lucrează la câmp; Nu s-a înscris în kolhoz? – Nu, a rămas agricultor individual». Aveam aici exemplul unui om, pe nume Sevchenko, un încăpățânat, care se resemnase după «școala dureroasă» pomenită de Kalinin, și care refuza să se înscrie în colectivă chiar și după ce majoritatea membrilor din familia îi pieriseră – continuă ziaristul – companionii mei, președintele colectivei și agronomul, n-au mai avut nimic de adăugat. În vremea asta, spilcuiții puterii de la Moscova se străduiau să-și convingă oaspeții că n-a fost foamete, ci doar mici neajunsuri alimentare pe ici pe acolo, și acestea izvorâte din mașinațiunile viclene ale chiaburilor»⁵³.

Informațiile legate de dimensiunea acestui fenomen au fost ascunse, prin efortul puterii de a reduce la tăcere martorii și de a dezinforma opinia publică, sădind ideea că așa ceva nu s-a întâmplat niciodată. Cea mai credibilă sursă despre a ceea ce s-a întâmplat o reprezintă însă declarațiile celor ce au supraviețuit foametei, sute sau chiar mii de ucrainieni ajunși în Occident. O parte au fugit prin România, trecând Nistrul chiar în toiul foametei, dar cei mai mulți s-au refugiat pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Curând, ei s-au organizat și și-au publicat memoriile. Alții au fost audiați în cadrul *Proiectului de Intervievare a Refugiaților* demarat de Universitatea Harvard⁵⁴, însă majoritatea au păstrat tăcerea⁵⁵. Printre aceștia s-au numărat și transfugi care ar putut fi calificați drept coautori ai foametei, precum Lev Kopelev, pe atunci un tânăr comsomolist trimis la sate pentru a colecta grâu,

Ucraina, o națiune înecată. n.n. A.Ț.

⁵³ William Henry Chamberlin, *The great famine in Ukraine 1932-'33*, published in *The Ukrainian Weekly*, no. 12, March 20, 1983, Vol. LI, p. 14

⁵⁴ Radiografia vieții satelor, așa după cum reiese din ancheta condusă în anii '50 de Universitatea Harvard, contrariază prin faptul că toți cei intervievați nu fac referiri generale la tema foametei, răspunsurile lor fiind legate cu precădere de propria lor experiență de viață. Cea mai mare parte a acestora relatează scene particulare de genul: „A fost foamete în Ucraina anul 1933. Am văzut oameni murind pe străzi, dar pentru mine a fost îngrozitor să văd moartea unui om, și acum îl văd în fața ochilor. Era în satul nostru, unde aveam o biserică închisă în care ne jucam, și îmi amintesc de acel om că a intrat acolo, a căzut la pământ, cu ochii larg deschiși spre tavan și apoi și-a dat duhul. Era o victimă inocentă a regimului sovietic, un simplu pălmaș, nicidecum chiabur. Foametea a fost rezultatul politicii sovietice” (cazul 128).

Altă relatare, mult mai sugestivă, este redată de o rusoaică: „Între 1933-'34 eram membră într-o comisie trimisă pe teren pentru a inspecta igiena fântânilor. Ne-am dus la țară pentru a vedea dacă puțurile au fost corect realizate, iar atunci am văzut lucruri de care n-am mai văzut în viața mea. Am văzut sate fără țișenie de om în ele, dar nici măcar câini sau pisici, și îmi amintesc un incident, dintr-un sat, pe care nu-l voi putea uita vreodată. Am deschis ușa unei colibe sărăcăcioase, iar aici ... un bărbat zăcea întins. Soția și copiii zăceau deja morți, iar bărbatul culegea bucățele de mâncare de lângă picioarele fiului său decedat, după care a murit și el. Duhoarea era insuportabilă încât n-am mai putut sta acolo” (cazul 373).

Un muncitor povestește despre un caz de canibalism descoperit la oraș: „Îmi amintesc că era în 1933, eram la Kiev, la târgul numit «Piața Basarabenilor», când am văzut o femeie cu o valiză. Ea a deschis-o și și-a expus marfa spre vânzare, care consta în carne tocată congelată, pentru care cerea 50 de ruble porția. Un om, care sonda piața, s-a apropiat de ea și a cerut o porție, din care a început să guste. În timp ce mesteca, i-a atras atenția un deget uman ce era amestecat în tocătură. A început să strige la femeie și în scurt timp urlete sale acopereau piața. O mulțime s-a strâns în jurul celor doi, iar oamenii văzând ce fel de marfă vinde femeia, au dat-o pe mâna Milîției. La secție au venit doi ofițeri NKVD s-o interogheze, iar în acest timp au izbucnit: «Ce? Ce? Ai ucis un chiabur? Bravo ție!» după care au eliberat-o” (cazul 513). James E. Mace, *The famine: Stalin imposes a „final solution”*, published in *The Ukrainian Weekly*, no. 27, June 1, 1984, Vol. LII, p. 25

⁵⁵ Idem, published in *The Ukrainian Weekly*, no. 25, June 17, 1984, Vol. LII, p. 17

care și-a exprimat regretul pentru toți cei pe care, în entuziasmul său tineresc, a trebuit să-i condamne la moarte prin înfometare, ori oficialul sovietic Victor Kravșenko, „defectat” la sfârșitul războiului. Acesta din urmă a denunțat caracterul premeditat al genocidului, aducând ca argument un episod pe care i-l relatase Nikita Hrușciiov. „Mikoyan mi-a spus că tovarășul Demșenko, care era prim-secretarul Comitetului Regional al Kievului, a venit odată să-l vadă la Moscova – i-ar fi povestit atunci Hrușciiov – Demșenko i-a zis: «*Anastas Ivanovici, știe oare tovarășul Stalin, ori careva din Politbiro, ce se întâmplă în Ucraina? Ei, dacă nu, îți dau eu o idee. Un tren încărcat cu trupurile celor morți de foame, culese pe drumul dintre Poltava și Kiev, a tras recent în gara Kievului*»”⁵⁶. După cum se vede, Stalin cunoștea foarte bine ce se întâmplă, nu numai din presa străină⁵⁷, ci din surse interne, însă nici unele i-au putut influența deciziile.

Până când muribunzii și morții să-și facă apariția până și pe străzile principalelor orașe, scenele cele mai îngrozitoare ale foametei au putut fi întâlnite la sate. „Foametea din 1932-’33 a fost cel mai teribil și distructiv lucru din câte a putut vedea populația vreodată – va scrie transfugul Fedor Belov – țăranii și-au mâncat câinii și caii, apoi au trecut la cartofi putrezi, scoarță de copac, iarbă, tot ce-au găsit.

Canibalismul nu mai era ceva neobișnuit, oamenii ajungând ca sălbăticiunile, gata să se devoreze unii pe alții, încât nu mai conta cum o fac, câtă vreme erau muribunzi peste tot. Se murea în singurătate sau în familie, se murea peste tot, în propria curte, în automobile sau în trenuri și nu se mai găsea nimeni să îngroape toate aceste victime ale foametei lui Stalin. Omul poate uita un necaz cât de mare, dar aceste îngrozitoare scene ale înfometării nu pot fi uitate de nici un om care le-a văzut cu ochii săi”⁵⁸. Un fost agronom relatea lucruri similare: „Duzine de oameni mureau zilnic. Cadavrele lor zăceau prin toate satele, de-a lungul drumurilor și pe câmpuri. În comune s-au organizat brigăzi speciale pentru îngroparea morților, dar nici ele nu reușeau să adune mulțimea trupurilor, încât acestea ajungeau să fie devorate de câinii care scăpaseră să nu fie la rândul lor mâncați, iar acum se sălbăticesc. Groparul de astăzi putea deveni un hoit mâine”⁵⁹. Un membru colectivizat îi mărturisea cu lacrimi în ochi lui Victor Kravșenko, pe atunci fruntaș comunist: „Am văzut moarte și sânge când am fost în război, dar nimic atât de îngrozitor ca și ceea ce se petrece chiar aici în satul meu”⁶⁰.

Informațiile de acest fel au fost secretizate de autoritățile sovietice sau calificate ca fiind exagerări ori evenimente izolate. Din nefericire, chiar politica de clasificare a informațiilor a condus la așa zisele exagerări puse pe seama unor jurnaliști americani care au vizitat zonele înfometate, cum au fost soții Stebalo, Fred Beal, Harry Lang, iar mai târziu Thomas Walker⁶¹. Ultimul și-a pigmentat articolele și cu fotografii șocante, dar nu

⁵⁶ *Ibidem*

⁵⁷ Printre jurnaliștii străini care au abordat subiectul s-au numărat: Malcom Muggeridge de la *Manchester Guardian*, William Henry Chamberlin de la *Christian Science Monitor*, Eugen Lyons de la *United Press* și Harry Lang de la cotidianul evreiesc *Der Forest*, precum și Walter Duranty de la *The New York Times* și Louis Fischer de la *The New Republic*. Whiting Williams, *loc. cit.*, p. 28

⁵⁸ Fedor Belov, *The History of a Soviet Collective Farm*, Praeger, New York, 1955, , p. 12-13

⁵⁹ Clarence Manning, *Ukrainian Under the Soviets*, Bookman Associates, New York, 1953, p. 98-99

⁶⁰ Victor Kravchenko, *loc. cit.*, p. 118

⁶¹ Suzanne Bertillon, *Tchass de Roumanie*, in *Le Matin*, August 19, 1933, Paris, p. 1; Idem, *L’effroyable detresse des populations de L’Ukraine*, in *Le Matin*, August 29, 1933, Paris, p. 1-2; Idem, *La Famine en Ukraine*, in *Le Matin*, August 30, Paris, 1933, p. 1-2; Idem, *L’aftonbladelt*, August 14, 1933, Stockholm; Idem, *Bruder im Not*, Berlin, 1933; Fred E. Beal, *Word From Nowhere*, R. Hale, London, 1937, p. 251-253; Harry Lang, *Socialist Bares Soviet Horrors*, in *New York Evening Journal*, April 15, 1935; Idem, *Writer Bares Russ Villages of Dead*, in *New York Evening Journal*, April 16, 1935; Idem, *Soviet Masses Pray at Graves to Die*, in *New York Evening Journal*, April 17, 1935; Idem, *Soviet Secret Police Rob Starving*, in *New York Evening Journal*, April 18, 1935; Idem, *Guns Force Russian Labor*, in *New York Evening Journal*, April 20, 1935; Idem, *Starving Soviet Foes Exiled to Arctic*, in *New York Evening Journal*, April 22, 1935; Idem, *Soviet Torture of Women Told*, in *New York Evening Journal*, April 23, 1935; Thomas Walker, *6.000.000 Starve to Death in Russia*, in *New York Evening Journal*, February 18, 1935, p. 1-10; Idem, *Children Starve Among Soviet Dead*, in *New York Evening Journal*, February 19, 1935, p. 1-12; Idem, *Bodies of Soviet Famine Victims Robbed*, in *New York Evening Journal*,

tocmai bine venite, după cum se va exprima în vara lui 1934 doctorul Ewald Ammende⁶², secretarul „Comitetului Interconfesional și de Ajutorare a Regiunilor lovite de Secetă din Uniunea Sovietică”⁶³, relatări care oricum n-au putut influența și mai rău părerea general acceptată de opinia publică mondială⁶⁴. Astfel, o particularitate înspăimântătoare a foametei

February 21, 1935, p. 1-12; Idem, *Soviet Drafts Men, Starves Women*, in *New York Evening Journal*, February 25, 1935, p. 1-8; Idem, *Starvation Wipes Out Soviet Villages*, in *New York Evening Journal*, February 27, 1935, p. 1-14

⁶² Ewald Ammende, *Famine in Russia (letter)*, in *The Times*, September 18, 1934, London, fotografiile de la paginile: 64, 96, 128, 160 și 192

⁶³ Dr. Ewald Ammende, secretar al Congresului SUA, a fost cel care a tras semnalul de alarmă cu privire la foametea din Ucraina în urma căreia a fost convocată Conferința de la Viena pe tema constituirii unui *Comitet Interconfesional și de Ajutorare a Regiunilor lovite de Secetă din Uniunea Sovietică*, cunoscut sub ca „Inițiativa Cardinalului Innitzer”, după numele arhiepiscopului Vienei, a cărui activitate în URSS va fi coordonată de oficialul american. Ewald Ammende, *The Food Scarcity in Russia*, in *The Times*, September 18, 1933, London, p. 11

⁶⁴ Articolele lui Thomas Walker au fost criticate de jurnalistul de stânga Douglas Tottle, care l-a acuzat de intoxicarea opiniei publice cu falsuri comandate de regimul nazist din Germania. „Această minciună ticăloasă a fost premeditată de Hitler încă din lucrarea sa «Mein Kampf», din 1926, în care el prevedea deja că Ucraina va deveni «lebensraum-ul» Germaniei – aprecia ziaristul marxist – Campania despre «genocidul bolșevic din Ucraina» a fost declanșată de naziști între anii 1934-1935, spre a sădi în mentalitatea populației planificata «eliberare a Ucrainei». Vom vedea în cele ce urmează cum această minciună fabricată de naziști s-a transformat într-o armă utilizată de SUA pentru a inventa milioanele de victime ale lui Stalin.

În 18 februarie 1935, presa americană a lui Hearst* a început să publice o serie de articole ale lui Thomas Walker, care pretindea că a călătorit mai mulți ani prin Uniunea Sovietică. Pe 24 februarie pe frontispiciul ziarului *Chicago American* se putea citi titlul «Șase milioane morți ai foametei sovietice. Cerealele țăranilor confiscate, ei și animalele lor înfometate». Pe la mijlocul paginii, încă un cap de afiș, era intitulat. «Reporterul și-a riscat viața pentru a putea fotografia spectacolul foametei», iar în finalul paginii apărea titlul «Foametea – Crimă împotriva umanității».

Am consultat diplomații sovietici, care au informații oficiale de la Moscova. Thomas Walker a fost o dată în URSS, a obținut viză de tranzit de la Consulatul Sovietic din Londra pe 29 septembrie 1934, a intrat cu trenul prin Polonia pe 12 octombrie 1934, pe la Negoreloye, nu în primăvară cum susține el. A ajuns în Moscova pe data de 13, a rămas aici de sâmbătă până vineri, iar pe 18, când s-a îmbarcat în Transiberian care l-a dus la granița Sovieto-Manciuriană, ajun gând în 25 octombrie 1943. Era imposibil fizic ca numai în cinci zile, din 13 octombrie până în 18 octombrie, Mr. Walker să acopere toate punctele descrise în pretinsa sa experiență personală.

La acea vreme, un alt jurnalist, Louis Fischer, lucra la Moscova pentru ziarul american «The Nation». Aceste scormoniri a necunoscutului său coleg l-au intrigat atât tare, încât a făcut o serie de cercetări împărtășind rezultatele sale cititorilor: «Mr. Walker ne informează că în primăvara trecută, e vorba de primăvara anului 1934, a văzut foamete în întreaga Rusie și că a fotografiat victimele, imagini care ne-au sfâșiat inima, în primul rând cele cu ravagiile foametei. Acum foametea din Rusia a ajuns să fie o știre fierbinte. De ce Mr. Hearst a păstrat secretul acestui senzațional articol timp de zece luni până să-l publice?» (Douglas Tottle, *Fraud, Famine and Fascism. The Ukrainian Genocide Myth from Hitler to Harvard*, Progress Books, Toronto, 1987, p. 5-6)

Fischer avea un prieten, de asemenea american, care vizitase și el Ucraina la începutul anului 1934. În notițele sale nu pomenește de foametea menționată în presa lui Hearst. Din contră, în 1933 recolta a fost de succes – apreciază Fischer: «Trustul de presă al lui Hearst și naziștii au început să conlucreze tot mai strâns. Dar nu mi-am notat când, aceeași presă a lui Hearst a publicat și povestea domnului Parrott despre prosperitatea Ucrainei sovietice, or și Mr. Parrott este corespondentul lui Hearst la Moscova. (The Nation no. 140/13 March 1935, p. 36; Douglas Tottle, *Fraud, Famine and Fascism. The Ukrainian Genocide Myth from Hitler to Harvard*, Progress Books, Toronto, 1987, p. 8)

Dedesubtul unei fotografii care înfățișa o fetiță și un «copil-broască», Walter a scris: «Înspăimântător – lângă Harkov, într-o colibă tipic țărănească, cu pardoseală murdară, cu acoperiș jos, cu o singură piesă de mobilier în interior, o laviță, se află o fetiță foarte firavă și frățiorul ei de doi ani și jumătate, supraveghindu-l. Acest copilăș se târăște pe podea precum o broască, iar trupușorul său este atât de diform din pricina subnutriției, încât n-ai crede că-i o ființă umană». Douglas Tottle, muncitor sindicalist și jurnalist, a găsit fotografia acestui «copil-broască», datată în primăvara lui 1934, într-o publicație din 1922 despre foametea din acei ani. O altă fotografie a lui Walker a fost identificată ca fiind a unui soldat din cavaleria austro-ungară mâncând din calul său mort, făcută în timpul Primului Război mondial. (Daily Worker, 21 February 1935, by James Casey; Douglas Tottle, *Fraud, Famine and Fascism. The Ukrainian Genocide Myth from Hitler to Harvard*, Progress Books, Toronto, 1987, p. 9)

Bietul Walker. Reportajul său era fals, fotografiile sale erau false, până și numele și-l adoptase, pentru că în realitate îl chema Robert Green. Evadase dintr-o pușcărie din Colorado, unde făcuse doi ani dintr-o condamnare de opt. Apoi s-a apucat de reportajul său din URSS. După reîntoarcerea sa în SUA a și fost arestat, spunând în fața instanței că n-a pus niciodată piciorul în Ucraina. Multimilionarul William Randolph Hearst s-a întâlnit cu Hitler la sfârșitul anului 1934 pentru a semna o înțelegere cu Germania, care voia să-i cumpere Trustul In-

a fost canibalismul. Prima referință de gen a apărut în „New York Times”, în iunie 1933, prin publicarea scrisorii unei doctore ucrainiene, care începea cu cuvintele „Situația noastră este de așa natură că, dacă încă n-am devenit canibală, nu sunt sigură că nu voi deveni până scrisoarea mea nu ajunge la voi”⁶⁵, articol ce a provocat în lunile următoare o ploaie de asemenea știri⁶⁶. Ziaristul Whiting Williams raporta că „în Ucraina canibalismul a devenit un lucru obișnuit”⁶⁷, iar Harry Lang relatează că văzuse pe peretele biroului unui activist un afiș care confirma existența antropofagiei. „El înfățișa o mamă îndurerată cu un copil distrofic la picioarele sale, iar peste imagine era scris «Mâncatul copiilor este o barbarie» – amintea jurnalistul – oficialul sovietic mi-a explicat: «Am distribuit astfel de afișe în mii de sate, mai ales în Ucraina. Mai avem și altele»”⁶⁸. Au mai fost semnalate apoi cazuri în părinții și-au ucis copiii, ne mai suportând să-i vadă murind de foame sub ochii lor. Asemenea evenimente, deși adevărate, au fost greu de dovedit pentru că autoritățile au evitat să le consemneze. Cu toate acestea, în 1936 erau înregistrați în evidența întemnițaților din penitenciarul de la Solovky 325 de condamnați pentru canibalism⁶⁹.

Istoricul Serghei Maksudov a demonstrat că aproximativ 9,1 milioane de oameni au murit prematur în URSS între anii 1926-1939, din care 8,5 milioane înainte de 1935, în perioada colectivizării și a foametei, iar 4,5 milioane dintre aceștia numai în Ucraina. Analiza sa a urmat cu acuratețe recensământul anului 1939 și nu a luat în calcul emigrația inter-republicană ci numai minusurile suferite, fără rezultatele politicii de repopulare a satelor pustiite cu țărani din alte republici. O estimare și mai curată a pierderilor demografice ale Ucrainei poate fi surprinsă prin analiza recensămintelor din anii 1926 și 1939, pe criteriul naționalității celor care s-au așezat aici. În 1926 existau 31,2 milioane de ucrainieni pentru că în 1939 numărul lor să scadă la 28,1 milioane, înregistrând un declin demografic de 9,9% sau 3,1 milioane de indivizi⁷⁰. Având în vedere estimărilor oficiale ale sporului natural de după 1931, populația Ucrainei poate fi cifrată la 34.165.000 în ajunul foametei, apreciere neexagerată, dacă socotim că rata natalității în această republică, a cărei populație era concentrată la sate, era deosebit de ridicată în acea vreme. Reîntorcându-ne la situația din 1939, care ne spune că numărul ucrainieni supraviețuitori era de 28,1 milioane în 1934, înseamnă că rata sporului natural a înregistrat un declin anual de 1,45% față de 1931, și privind și asupra statisticilor similare de după 1930, dintre 1958-’59, când era de 1,39%, putem aprecia la 26.211.000 populația ulterioară a Ucrainei. Dacă scădem din estimarea noastră post-foamete pe cea pre-foamete, diferența este de 7.954.000 de morți. Din această cifră mai trebuie scăzută apoi suma decedaților din altele cauze nenaturale decât foamete, în jur de 200.000 de țărani deschiaburiți și 250.000 care au fost executați sau au pierit în deportările perioadei 1936-1939. Rezultă în final că 7,5 milioane au murit de foame⁷¹.

Oricum Stalin n-a privit lucrurile din acest unghi, el a considerat pe mai departe insolvabilitatea țăranimii ca pe un act deliberat de sabotaj⁷², și în consecință nici n-a vrut să

ternațional de Presă. Este momentul în care presa nazistă a pornit propaganda despre «Foamea din Ucraina». Hearst i-a mulțumit marelui său explorator Walker. Douglas Tottle, *Fraud, Famine and Fascism. The Ukrainian Genocide Myth from Hitler to Harvard*, Progress Books, Toronto, 1987, p. 13-15

*William Randolph Hearst (1863-1951) a fost cel mai important magnat american de presă și simpatizant nazist – n.n. A.Ț.

⁶⁵ E. Sabline, *Famine in Russia*. (letter), in *The Times*, June 12, 1933, London, p. 10

⁶⁶ Cardinal Asks Aid in Russian Famine, in *The New York Times*, August 20, 1933, p. 3; Frederick Birchall, *Famine in Russia Held Equal of 1921*, in *The New York Times*, August 25, 1933, p. 7; Suzanne Bertillon, *L'effroyable Detresse Des Populations de L'Ukraine*, in *Le Matin*, August 29, 1933, Paris, p. 1-2

⁶⁷ Whiting Williams, *loc. cit.*, p. 28

⁶⁸ Harry Lang, *Socialist Bares Soviet Horrors*, in *New York Evening Journal*, April 15, 1935, p. 2

⁶⁹ Clarence Manning, *op. cit.*, p. 98

⁷⁰ James E. Mace, *loc. cit.*, p. 18

⁷¹ Dana Dalrymple, *loc. cit.*, p. 30

⁷² N. S. Khrushchev, *Letter to Sholokhov of April 16, 1933, and Stalin's reply*, in *Pravda*, March 10, 1963, p. 2, published in *Current Digest of the Soviet Press*, April 3, 1963, p. 12

audă de reducerea cotelor obligatorii de grâu, iar rezultatele s-au văzut⁷³. „Este o realitate că până la această dată kolhozurile și-au sporit stocurile de sămânță pentru campania din primăvară, de la 36.000.000, la 220.000.000 de pfunzi, ceea ce reprezintă mai bine de 90% din plan – constata el – trebuie să admitem că, dacă acumularea a 220.000.000 de pfunzi de sămânță s-a făcut numai de la gospodăriile colective, realizarea planului de colectare a grâului se desfășoară îngrozitor. Ce-i bâlciul ăsta?”⁷⁴. Jurnalistul Eugen Lyons leagă reacția lui Stalin de „apatia disperată a țăranimii, manifestată prin trândăveală și indiferență”, însă nu ca o atitudine voluntar proiectată, ci ca „o expresie a unei ultime speranțe, a unei catastrofe naturale a spiritului uman, ca o non-cooperare similară cu o sinucidere în masă – conchide acesta – a blama țăranii pentru dezastrul înregistrat, este ca și cum ai ocări animalele de povară căzute din pricina muncii istovitoare”⁷⁵.

SOCIALIST TRANSFORMATION OF AGRICULTURE PROCESS IN SOVIET UNION

(Abstract)

In this paper we describe the most principal Marxist thesis about socialist agriculture type. After that the aim of this study is concerned about the way how this was experienced in Soviet Union. A lot of article deal with the Stalin's ambitions and errors (one of the result was the death of 5 – 9 million people which was dead by famine in Ukraine and Kazakhstan).

After the Second World War this wrong model was exported in all communist countries, with all the same errors and mistakes with all the consequences. After 1956 Poland, Hungary and Yugoslavia abandoned collectivist model, just Romania, Bulgaria and Albania perpetuated this kind of agriculture. In East Germany was introduced a more capitalist model (with dividends and money for the peasants).

The conclusion is collective farm was an fiasco which has as result millions of victims.

⁷³ William Henry Chamberlin, *Iron Broom*, in *Foreign Affairs*, April 1934, p. 504; H. H. Fisher, *The Famine in Soviet Russia (1919-1923)*, Macmillan, New York, 1927, p. 487-499

⁷⁴ *Pravda*, no. 60/ 2 March 1930. Apud: J. V. Stalin, *Works*, vol. 12, Foreign Languages Publishing House, Moscow, 1955, p. 197

⁷⁵ Eugene Lyons, *op. cit.*, p. 491

Foto 1 Arestarea unui chiabur (kulak) 1930

Foto 2 Aspect din lagărul de femei de la Solovski

Foto 3 Stanislav Kosior

Foto 4 Fetița în vârstă de 7 ani, subnutrită, din satul Osekeeva, raionul Kazan

Foto 5 Furgon încărcat cu victime ale foametei; satul Golod, raionul Kerson

Foto 6 Victime ale foametei abandonate în câmp; satul Golod, raionul Kerson